
NACIONALNI
KURIKULUM ZA

Strukovno obrazovanje

PRIJEDLOG

VELJAČA 2016.

**Cjelovita
kurikularna
reforma** Rani i predškolski,
osnovnoškolski
i srednjoškolski odgoj
i obrazovanje

NACIONALNI KURIKULUM ZA STRUKOVNO OBRAZOVANJE

Prijedlog
VELJAČA 2016.

ČLANOVI STRUČNE RADNE SKUPINE IZABRANI PO POZIVU

Ljubica Banović, prof., Učenički dom Marije Jambrišak, Zagreb
Dražen Blažeka, dipl. ing., Tehnička škola Čakovec, Čakovec
Damir Bošnjak, dipl. ing., Tehnička škola Zagreb, Zagreb
Đurđica Fuštar, prof., Tehnička škola Ruđera Boškovića, Zagreb (koordinatorica)
mr. Snježana Kovač, prof., Škola za cestovni promet, Zagreb
mr. sc. Mirela Lekić, Hrvatska obrtnička komora, Zagreb
Dalibor Perković, prof., Zdravstveno veleučilište, Zagreb
Vlado Prskalo, prof., Srednja škola Matije Antuna Reljkovića, Slavonski Brod
Blaženka Pul, prof., Elektrotehnička i prometna škola Osijek, Osijek
mr. sc. Marija Rašan-Križanac, Hotelijersko-turistička škola, Zagreb
Dalibor Sumpor, prof., Srednja škola Tina Ujevića, Kutina
Tihomir Tomčić, dipl. ing., Strukovna škola Vice Vlatković, Zadar
mr. sc. Danijela Vrtiprah, Obrtnička škola Koprivnica, Koprivnica
Dalibor Vukalović, prof., Turističko-ugostiteljska i prehrambena škola, Bjelovar

ČLANOVI STRUČNE RADNE SKUPINE IZ EKSPERTNE RADNE SKUPINE

Boris Jokić
Suzana Hitrec
Branka Vuk

KOORDINATORICE STRUČNE RADNE SKUPINE IZ JEDINICE ZA STRUČNU I ADMINISTRATIVNU PODRŠKU

Vesna Anđelić, Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih
Snježana Gernhardt, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta
Tamara Hudolin, Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih
Dragica Vrgoč, Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih

TEHNIČKA KOORDINATORICA STRUČNE RADNE SKUPINE

Martina Čevid, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sport

EKSPERTNA RADNA SKUPINA

Boris Jokić (voditelj)
Branislava Baranović
Suzana Hitrec
Tomislav Reškovac
Zrinka Ristić Dedić
Branka Vuk
Ružica Vuk

LEKTURA

Ana Mihaljević
VIZUALNI IDENTITET
Karla Paliska

Sadržaj

1. UVOD, **5**
2. SVRHA, VRIJEDNOSTI, CILJEVI I NAČELA STRUKOVNOG OBRAZOVANJA, **7**
 - 2.1. Svrha, **7**
 - 2.2. Vrijednosti strukovnog obrazovanja, **7**
 - 2.3. Ciljevi strukovnog obrazovanja, **8**
 - 2.4. Načela strukovnog obrazovanja, **9**
3. UČENJE I POUČAVANJE U STRUKOVNOM OBRAZOVANJU, **11**
 - 3.1. Načela učenja i poučavanja, **11**
 - 3.2. Proces učenja i poučavanja u školi, **12**
 - 3.3. Učenje temeljeno na radu, **13**
 - 3.4. Odgojno-obrazovni ciklusi, **15**
4. SADRŽAJI UČENJA I POUČAVANJA, **16**
 - 4.1. Generičke kompetencije, **16**
 - 4.2. Kvalifikacija razine 2, **17**
 - 4.3. Kvalifikacija razine 3, **17**
 - 4.4. Kvalifikacija razine 4.1, **18**
 - 4.5. Kvalifikacija razine 4.2, **18**
5. ORGANIZACIJA ODGOJNO-OBRAZOVNOG PROCESA, **19**
 - 5.1. Struktura strukovne kvalifikacije razine 3, **19**
 - 5.2. Struktura strukovne kvalifikacije razine 4.1, **20**
 - 5.3. Struktura strukovne kvalifikacije razine 4.2, **22**
 - 5.4. Mogućnosti izbora kurikuluma u ustanovama za strukovno obrazovanje, **24**
 - 5.5. Prohodnost, **24**
 - 5.6. Grupiranje učenika, **24**
6. VREDNOVANJE, OCJENJIVANJE I IZVJEŠĆIVANJE, **2**
- DODATAK—IZDVOJENO MIŠLJENJE, **28**

POKRATE

EQF—Europski kvalifikacijski okvir (European Qualifications Framework)

ECVET —Europski kreditni sustav u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju (*European Credit System for Vocational Education and Training*)

NOK—Nacionalni okvirni kurikulum

HKO—Hrvatski kvalifikacijski okvir

HROO—Hrvatski sustav bodova općeg obrazovanja

ONK—Okvir nacionalnog kurikulumu

Registar **HKO**-a—Registar Hrvatskoga kvalifikacijskog okvir

1. UVOD

Nacionalni kurikulum za strukovno obrazovanje dokument je kojim se određuju svrha, vrijednosti, ciljevi, sadržaji, procesi učenja i poučavanja, organizacija i načini vrednovanja učeničkih postignuća, kompetencija i kvalifikacija u sustavu strukovnog obrazovanja Republike Hrvatske.

Strukovno je obrazovanje usmjereno na razvoj generičkih kompetencija i kompetencija za stjecanje strukovnih kvalifikacija i zanimanja s jasno određenim ishodima učenja i učeničkim postignućima te na stjecanje kompetencija za cjeloživotno učenje, uz praćenje svih vrijednosti i razvojne komponente gospodarstva i društva u kojemu živimo.

Svrha je Nacionalnog kurikuluma za strukovno obrazovanje određivanje zajedničkog okvira strukovnog obrazovanja u Republici Hrvatskoj. Nacionalni kurikulum potiče kontinuirani razvoj strukovnog obrazovanja u skladu s razvojnim ciljevima hrvatskog gospodarstva.

Ovim je dokumentom uspostavljen i zajednički okvir djelovanja ustanova za strukovno obrazovanje te se određuje način stjecanja strukovnih kvalifikacija na razinama 2, 3, 4.1 i 4.2 prema *Zakonu o Hrvatskom kvalifikacijskom okviru*.

Vrijednosti i načela procesa učenja i poučavanja koja se promiču *Nacionalnim kurikulumom za strukovno obrazovanje* usklađeni su sa *Strategijom obrazovanja, znanosti i tehnologije*, *Okvirom nacionalnog kurikuluma* i nacionalnim kurikulumskim dokumentima odgojno-obrazovnih područja i međupredmetnih tema. Nacionalni kurikulum za strukovno obrazovanje usklađen je s kvalifikacijskim okvirima na nacionalnoj (HKO) i europskoj (EQF) razini.

Nacionalni kurikulum za strukovno obrazovanje određuje odnos općeobrazovnog i strukovnog dijela koji čine kvalifikacije određene razine u skladu s potrebama gospodarskog rasta i razvoja uzimajući u obzir mogućnosti horizontalne i vertikalne prohodnosti u sustavu. Sustav strukovnog obrazovanja omogućuje certificiranje kvalifikacija stečenih formalnim, neformalnim i informalnim oblicima učenja.

Učenje i poučavanje u strukovnom obrazovanju odvija se, osim u školskom okruženju, u različitim oblicima vježbi i praktične nastave i/ili stručne prakse i u svijetu rada. U procesu cjeloživotnog učenja strukovnim obrazovanjem stežu se one kompetencije i kvalifikacije koje su u određenome razvojnom trenutku potrebne svijetu rada i koje su u skladu s osobnim potencijalima učenika. Radi toga je od presudne važnosti snažna povezanost strukovnog obrazovanja i gospodarstva.

Prema nacrtu *Programa razvoja strukovnog obrazovanja i osposobljavanja 2015.–2020.*¹ Republika Hrvatska razvijat će visokokvalitetno i dostupno inicijalno strukovno obrazovanje i osposobljavanje koje društvo, a prije svega učenici i njihovi roditelji, prepoznaju kao privlačnu opciju koja im pruža stjecanje generičkih i specifičnih strukovnih kompetencija. Provedba ovakvog strukovnog obrazovanja i osposobljavanja pratit će ulaganja u visokokvalitetnu, svrsishodnu te racionalnu infrastrukturu i objekte, a temeljit će se na visokoj relevantnosti strukovnih kvalifikacija na tržištu rada i definiranim putovima za nastavak obrazovanja i osposobljavanja. Ključnu ulogu u provedbi imat će visokokvalificirani učitelji² kojima će se pružati trajna podrška u profesionalnom razvoju. Razvijat će se fleksibilno i inkluzivno strukovno obrazovanje i osposobljavanje temeljeno na odgojno-obrazovnim ishodima, inovativnim metodama učenja i poučavanja te na partnerstvu sa svim dionicima, a posebice poslodavcima. Razvijat će se transparentni kvalifikacijski sustav koji omogućuje stjecanje i prijenos ishoda učenja, priznavanje kvalifikacija i stečenih kompetencija u međunarodnoj mobilnosti te će se povećati mogućnost međunarodne mobilnosti učenika i učitelja u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju. Posebna pažnja bit će posvećena ranom napuštanju školovanja i ulozi strukovnog obrazovanja u osiguravanju kvalitetnog obrazovnog iskustva za one koji su u riziku od napuštanja školovanja.

U tom je dokumentu određena vizija strukovnog obrazovanja i osposobljavanja u Republici Hrvatskoj do 2020. godine koje će biti usmjereno na kvalitetu i učinkovitost, koje će biti privlačno, inovativno, relevantno, povezano s tržištem rada te koje će omogućiti stjecanje kompetencija za osobni i profesionalni razvoj te cjeloživotno učenje.

1— Tekst koji se odnosi na smjernice temeljene na nacrtu Programa razvoja strukovnog obrazovanja i osposobljavanja 2015. - 2020. preuzet je iz navedenog dokumenta i prilagođen

2—U skladu s određenjem u Strategiji znanosti, obrazovanja i tehnologije (2014.) u nacionalnim kurikularnim dokumentima sve se osobe odgovorne za poučavanje i učenje u osnovnoškolskome i srednjoškolskome odgoju i obrazovanju nazivaju zajedničkim nazivom „učitelj“ (prema Preporuci o statusu učitelja – *Recommendation Concerning the Status of Teachers*, UNESCO, Pariz, 1966.). Treba istaknuti da se naziv „učitelj“ odnosi na osobe obaja spolova.

Temeljem Programa razvoja sustava strukovnog obrazovanja i osposobljavanja te Nacionalnog kurikuluma za strukovno obrazovanje planiraju se izraditi sektorski kurikulumi, ojačati model učenja temeljenog na radu, unaprijediti sustav osiguranja kvalitete u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju kao i sustav trajnog profesionalnog razvoja nastavnika te podići privlačnost strukovnog obrazovanja i povećati mobilnost te zapošljivost učenika u strukovnom obrazovanju.

2. SVRHA, VRIJEDNOSTI, CILJEVI I NAČELA STRUKOVNOG OBRAZOVANJA

U ovom poglavlju navodi se svrha i posebnosti učenja i poučavanja kao i mjesto strukovnog obrazovanja u odgojno-obrazovnom sustavu Republike Hrvatske: ciljevi, načela i doprinos strukovnog obrazovanja; vrijednosti i načela strukovnog obrazovanja; povezanost s vrijednostima i načelima određenima *Okvirom nacionalnog kurikuluma*.

2.1. Svrha

Svrha je strukovnog obrazovanja stjecanje kompetencija potrebnih za određena zanimanja temeljenih na potrebama tržišta rada, na relevantnim nacionalnim strategijama razvoja gospodarstva te na mogućnosti nastavka obrazovanja.

Strukovno obrazovanje osigurava uvjete za:

- stjecanje prve kvalifikacije i usvajanje ključnih kompetencija za cjeloživotno učenje u skladu s mogućnostima pojedinca;
- proširivanje i usavršavanje stečenoga stručnog znanja prema zahtjevima tržišta rada;
- osobni razvoj pojedinca s posebnim naglaskom na razvoj poduzetnosti, inovativnosti i kreativnosti;
- zapošljivost i samozapošljivost učenika;
- daljnje obrazovanje.

2.2. Vrijednosti strukovnog obrazovanja

Polazeći od *Okvira nacionalnog kurikuluma* (2016.) ovim se dokumentom ističu specifične vrijednosti strukovnog obrazovanja:

- **ZNANJE I VJEŠTINE** – Uz znanje, razvoj vještina temeljna je vrijednost strukovnog obrazovanja koja omogućava praktičnu primjenu naučenoga. Interdisciplinarnim pristupom učenju stječu se primjerene vještine potrebne za rad u različitim područjima.
- **RELEVANTNOST** – Stjecanje kvalifikacije u strukovnom obrazovanju temelji se na usvajanju onih znanja i vještina koje će učeniku omogućiti zapošljivost i prilagodljivost u promjenjivim okolnostima.
- **CJELOŽIVOTNO UČENJE** – Cjeloživotno je učenje vrijednost kojom se nadograđuju generičke i stručne kompetencije potrebne za prilagodbu promjenjivim uvjetima na tržištu rada.
- **ODGOVORNOST** – Odgovornost je prisutna u svakom segmentu strukovnog obrazovanja, a posebno je izražena u postupcima i rezultatima rada te svim učincima koje taj rad ima na pojedinca i zajednicu.
- **SURADNJA I SOCIJALNO PARTNERSTVO** – Suradnjom svih sudionika sustava strukovnog obrazovanja i gospodarstva podiže se razina kvalitete obrazovanja. Suradničkim odnosima strukovnih škola, lokalne zajednice, gospodarskih čimbenika, strukovnih komora i sindikata otvorena je mogućnost prilagodbe postojećih i stvaranja novih kvalifikacija i zanimanja u skladu s potrebama tržišta rada. Socijalnim partnerstvom osigurati će se potrebni uvjeti za funkcionalno i tržišno učinkovito strukovno obrazovanje te njegovo brzo prilagođavanje novim tehnologijama i promjenama na tržištu rada.
- **PODUZETNOST** – U strukovnom obrazovanju naglasak se stavlja na aktiviranje osobnih i poslovnih potencijala te na prepoznavanje prilika za djelovanje i preuzimanje odgovornosti u osobnom i poslovnom okruženju.
- **IDENTITET** – Strukovno obrazovanje pridonosi izgradnji osobnog, kulturnog i nacionalnog identiteta pojedinca. Danas, u doba globalizacije, u kojemu je na djelu snažno miješanje različitih kultura, svjetonazora i religija, čovjek treba postati građaninom svijeta, a pritom sačuvati svoj nacionalni identitet, svoju kulturu, društvenu, moralnu i duhovnu baštinu. Odgoj i obrazovanje trebaju buditi, poticati i razvijati osobni identitet istodobno ga povezujući s poštovanjem različitosti.
- **INTEGRITET** – Integritet pretpostavlja iskrenost i autentičnost svih osoba uključenih u odgojno-obrazovni proces. U strukovnom obrazovanju uz osobni integritet razvija se i profesionalni integritet pojedinca.
- **POŠTOVANJE** – Poštovanje pretpostavlja međusobno poštovanje svih sudionika odgojno-obrazovnog procesa u školi i na radnom mjestu.

- **SOLIDARNOST** – Razumijevanje i uvažavanje različitosti te djelovanje s ciljem prihvaćanja pojedinačnih i zajedničkih izazova u osobnom i poslovnom okruženju.
- **ZDRAVLJE** – Zdravlje podrazumijeva razumijevanje zdravlja kao osnove osobne dobrobiti te kao ishodišta zdrave zajednice i društva. Briga o zdravlju u užem smislu uključuje prepoznavanje, razumijevanje i usvajanje zdravih životnih navika, zdravih stilova života i odgovornog ponašanja.

2.3. Ciljevi strukovnog obrazovanja

Strukovno obrazovanje uspostavlja i osigurava okruženje i pruža podršku učenicima da se razviju u:

OSOBE KOJE SU KVALIFICIRANE ZA ULAZAK U SVIJET RADA I NASTAVAK OBRAZOVANJA

- usvajanjem znanja i vještina te samostalnosti i odgovornosti osoba je pripremljena za u svijet rada i na cjeloživotno učenje

SAMOPOUZDANE I PODUZETNE OSOBE

- koje proširuju i usavršavaju stečeno stručno znanje prema zahtjevima tržišta rada i osobnim interesima
- koje autonomno i odgovorno odabiru životne ciljeve i prikladne načine za njihovo postizanje
- koje imaju razvijeno samopoštovanje
- koje se brinu o vlastitom zdravlju u osobnom i profesionalnom okruženju

OSOBE KOJE UČE

- koje su znatiželjne, žele učiti i znaju upravljati svojim učenjem, razvijaju znanje o svijetu u kojemu žive i njegovo razumijevanje
- koje su sposobne uočavati probleme i oblikovati nova rješenja
- koje su otvorene prema novim idejama i načinima razmišljanja
- koje u radnom okruženju stječu stručna primjenjiva znanja
- koje kritički razmišljaju
- koje profesionalnim znanjem i vještinama mogu osigurati kvalitetan život

OSOBE ČIJI ODNOS PREMA DRUGIMA POČIVA NA UVAŽAVANJU TUĐE DOBROBITI

- čiji su postupci prema drugima vođeni poštovanjem dostojanstva osobe
- koje su empatične
- koje solidarno djeluju u zajedničkom radu, surađuju u profesionalnom okruženju
- koje u radnom okruženju uvažavaju tuđe mišljenje i ideje

OSOBE KOJE AKTIVNO I ODGOVORNO SUDJELUJU U ZAJEDNICI

- koje imaju izgrađenu svijest i pozitivan odnos prema očuvanju i razvoju materijalne i duhovne baštine Republike Hrvatske i aktivno doprinose njezinu gospodarskom rastu i razvoju
- koje u poslovnom okruženju promiču socijalnu pravdu i afirmativan odnos prema ranjivim skupinama
- koje su sposobne i spremne pridonositi zajedničkom dobru
- koje poznaju i razumiju svoju kulturnu zajednicu te uvažavaju druge kulturne zajednice
- koje odgovorno upravljaju sredstvima za rad te surađuju sa svim sudionicima radnog procesa.

2.4. Načela strukovnog obrazovanja

Nacionalni kurikulum za strukovno obrazovanje temelji se na *Strategiji obrazovanja, znanosti i tehnologije*, načelima *Okvira nacionalnog kurikuluma*, *Zakonu o Strukovnom obrazovanju* i *Zakonu o Hrvatskom kvalifikacijskom okviru* te specifičnim načelima koja se utvrđuju radi razvoja, promicanja i praćenja stalnog poboljšanja sustava strukovnog obrazovanja. Učenjem i poučavanjem unutar strukovnog obrazovanja omogućuje se stjecanje znanja, razvoj vještina, osobnih prednosti, stvaralačkih sposobnosti, uključujući odgovornost za postignuće osobnih ciljeva, za vlastiti život, okoliš, užu i širu zajednicu uz primjenu načela:

VISOKA KVALITETA ODGOJA I OBRAZOVANJA ZA SVE

Kontinuiranim poboljšanjem materijalnih, organizacijskih i kadrovskih uvjeta u ustanovama za strukovno obrazovanje osigurava se dostupnost kvalitetnoga strukovnog obrazovanja utemeljenoga na jasnim standardima. Kvaliteti strukovnog obrazovanja pridonosi osiguranje podrške za razvoj osobnih potencijala te snažna povezanost sa svijetom rada.

UTEMELJENOST NA ZNANSTVENIM I TEHNOLOŠKIM SPOZNAJAMA

INKLUZIVNOST

Osiguravanje pristupa i prava na inicijalno i nastavljajuće strukovno obrazovanje svim učenicima i polaznicima te pružanje podrške i osiguranje uspješnosti u strukovnom obrazovanju u skladu s učeničkim razvojnim potrebama, mogućnostima, interesima i sposobnostima.

EUROPSKA DIMENZIJA OBRAZOVANJA

Europska dimenzija obrazovanja podrazumijeva učenje zajedničkog življenja u demokratskom i multikulturalnom društvu te omogućavanje polaznicima stjecanje znanja i vještina mobilnošću i drugim oblicima povezanosti te promicanje socijalne uključenosti, jednakopravnosti i tolerancije različitosti.

DEMOKRATIČNOST

Uključenost svih partnera (državnih i gospodarskih institucija, privatnog sektora, sindikata i ostalih zainteresiranih subjekata), primjereno njihovoj ulozi u sustavu, u donošenje odluka o planiranju, izvođenju, financiranju i upravljanju u sustavu strukovnog odgoja i obrazovanja.

HORIZONTALNA I VERTIKALNA PROHODNOST

Sustav strukovnog obrazovanja osigurava mobilnost i prohodnost. U svim strukovnim kvalifikacijama omogućuje se promjena vrste obrazovanja te prohodnost između sektora i programa unutar sustava strukovnog obrazovanja. U sustavu cjeloživotnog učenja polaznici se, osim stjecanja inicijalne kvalifikacije, mogu uključiti u programe osposobljavanja i usavršavanja, prekvalifikacije i dokvalifikacije u skladu s potrebama tržišta rada te osobnim interesima i mogućnostima.

PROFESIONALNI RAZVOJ UČITELJA

Razvoj novih tehnologija te strategija učenja i poučavanja nameće potrebu za kontinuiranim profesionalnim razvojem učitelja u strukovnom obrazovanju.

AUTONOMIJA I ODGOVORNOST UČITELJA

Učitelju je u ostvarenju kurikuluma za stjecanje strukovne kvalifikacije osigurana autonomija u izboru oblika i metoda poučavanja te djelomična autonomija u izboru sadržaja. Autonomija je u ovom smislu povezana s odgovornošću za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda i stjecanje strukovnih kompetencija.

AUTONOMIJA I ODGOVORNOST ODGOJNO-OBRAZOVNIH USTANOVA

Sudionici odgojno-obrazovnih procesa u ustanovama za strukovno obrazovanje imaju određenu autonomiju pri izradi kurikuluma škole koji se izrađuju u skladu s nacionalnim i sektorskim kurikulumskim dokumentima. Stjecanje i razvoj kompetencija za rad ili nastavak obrazovanja utemeljeni su na profesionalnoj odgovornosti svih sudionika odgojno-obrazovnog procesa za postizanje odgojno-obrazovnih ishoda.

AKTIVNA ULOGA UČENIKA U PROCESU POUČAVANJA I UČENJA

Oblici i metode učenja usmjereni na učenika omogućuju svakom učeniku uspješnost u skladu s njegovim mogućnostima s naglaskom na razvijanje kreativnosti, inovativnosti i poduzetnosti. Učenik aktivno sudjeluje u procesu učenja i poučavanja te stječe primjenjiva znanja i vještine. Dio strukovnog kurikuluma ostvaruje se praktičnom primjenom teorijskih znanja u radnom okruženju.

ŠKOLA KAO SIGURNO I POTICAJNO OKRUŽENJE ZA OSOBNI RAZVOJ I SURADNJU

Osiguravanje uvjeta provođenja učenja i poučavanja u ozračju razumijevanja, podrške i partnerstva postiže se kvalitetnom komunikacijom učenika, učitelja, stručnih suradnika, roditelja/skrbnika i mentora iz gospodarstva radi napredovanja i dobrobiti svakog učenika i polaznika. Vrednovanje i ocjenjivanje postignuća provodi se različitim suvremenim oblicima i metodama vrednovanja. Potiče se pozitivan pristup vrednovanju kao motivacija za daljnji rad te stvaranje atmosfere suradnje i prihvaćanja različitosti.

CJELOŽIVOTNO UČENJE

Razumijevanjem i prihvaćanjem učenja kao cjeloživotnog procesa aktivno se uključuje u suvremeni svijet neprestanih promjena društvenog i gospodarskog života. Kvalifikacije stečene formalnim, neformalnim ili informalnim procesom učenja mogu se certificirati na temelju zakonskih propisa.

3. UČENJE I POUČAVANJE U STRUKOVNOM OBRAZOVANJU

Učenje i poučavanje međusobno su povezani procesi koji ovise jedan o drugome. U procesu učenja treba poticati razvoj praktičnih, kognitivnih i socijalnih vještina, samostalnost i odgovornost. Načela učenja i poučavanja strukovnog obrazovanja proizlaze iz njegovih specifičnosti. Učenje i poučavanje u strukovnom obrazovanju provode se u školskom okruženju i u svijetu rada raznim oblicima učenja temeljenoga na radu. Razvoj generičkih i stručnih kompetencija odvija se u sklopu procesa učenja i poučavanja te izvannastavnih aktivnosti.

Radi zadovoljavanja odgojno-obrazovnih potreba učenika s teškoćama kurikulum se treba prilagoditi u skladu sa smjernicama *Okvira za poticanje i prilagodbu iskustava učenja te vrednovanje postignuća djece i učenika s teškoćama*. Radi zadovoljavanja odgojno-obrazovnih potreba darovitih učenika uvodi se razlikovni kurikulum u skladu sa smjernicama *Okvira za poticanje iskustava učenja i vrednovanje postignuća darovite djece i učenika*.

3.1. Načela učenja i poučavanja

Na temelju načela učenja i poučavanja *Okvirnoga nacionalnog kurikulumu* i specifičnih ciljeva strukovnog obrazovanja u školskim se ustanovama planira i izvodi odgojno-obrazovni proces tako da se omogućuje:

CJELOVIT RAZVOJ I DOBROBIT UČENIKA

Uvažavanje jedinstvenosti svakog učenika radi razvoja njegovih potencijala

CJELOVITOST I POVEZANOST ISKUSTVA UČENJA I RAZVOJA

Svaki odgojno-obrazovni ciklus temelji se na ranije stečenim znanjima, vještinama, vrijednostima i stavovima primjenjivim u svijetu rada i u procesu daljnjeg učenja

JASNA I VISOKA OČEKIVANJA OD UČENIKA

Postupno povećavanje očekivanih razina odgojno-obrazovnih ishoda u skladu s individualnim potrebama i mogućnostima osigurava trajno napredovanje u procesu usvajanja kompetencija

STJECANJE KVALIFIKACIJE ZA RAD

Učenjem i usvajanjem temeljnih i strukovnih znanja, vještina te vrijednosti i stavova

CJELOŽIVOTNO UČENJE

Cjeloživotno učenje podrška je osobnog i profesionalnog rasta i razvoja i pretpostavka za to, a time doprinosi i napretku gospodarstva

IZBORNOST SADRŽAJA UČENJA

Izbornost onih sadržaja koji su povezani sa svijetom rada, životnim situacijama, iskustvima, interesima i očekivanjima učenika i njegove društvene sredine; otvorenost i fleksibilnost kurikulumu omogućuje učenicima odabir izbornih sadržaja

POTICANJE SLOŽENIJIH OBLIKA MIŠLJENJA I PRIMJENE NAUČENOGA U SVIJETU RADA I U SVAKODNEVNOM ŽIVOTU

Vježbama i projektima s praktičnom primjenom teorijskih znanja potiče se razvoj samostalnosti, poduzetnosti, kreativnosti i inovativnosti

AKTIVNO SUDJELOVANJE UČENIKA U PROCESU UČENJA

Postupci i strategije učenja usmjerene su na razvoj kreativnosti, samostalnosti i odgovornosti učenika u procesu rada i učenja

USMJERENOST UČENIKA PREMA SURADNJI I OTVORENOSTI PREMA ZAJEDNICI

Učenje u školskom i radnom okruženju aktivno potiče suradnju i interakciju svih sudionika

POTICAJNO I SIGURNO OKRUŽENJE

Visoki standardi sigurnosti radnog mjesta i svih drugih prostora u kojima se uči doprinose stvaranju sigurnog i poticajnog okruženja u procesu stjecanja kvalifikacije.

3.2. Procesi učenja i poučavanja u školi

Svi sudionici procesa učenja i poučavanja, razumijevajući ciljeve, zadaće, sadržaje, organizaciju, metode i strategije učenja i poučavanja, svoje djelovanje usmjeruju na odgojno-obrazovne ishode i stjecanje kompetencija za strukovnu kvalifikaciju.

U odgojno-obrazovnom procesu učenja i poučavanja važno je postići:

- programsku i vremensku usklađenost općeobrazovnog i strukovnog dijela kurikuluma
- usklađenost sadržaja i procesa učenja i poučavanja u školskoj ustanovi s procesom učenja temeljenoga na radu unutar strukovnog dijela kurikuluma
- izvođenje strukovnog kurikuluma u primjerenom okruženju (u standardnim i specijaliziranim učionicama te na radnom mjestu u svijetu rada)
- usklađenost sadržaja i metoda učenja i poučavanja s odgojno-obrazovnim ishodima i kompetencijama strukovne kvalifikacije.

Proces učenja i poučavanja u strukovnom obrazovanju dinamična je kombinacija različitih suvremenih metoda učenja i poučavanja kojima se razvija partnerski suradnički odnos svih sudionika odgojno-obrazovnog procesa. Potiče se otvorenost prema problemskim situacijama i zadacima iz stvarnog života te razvoj organizacijskih i komunikacijskih sposobnosti učenika.

Raznolikim aktivnostima učenici se potiču na aktivno sudjelovanje i međusobnu suradnju te na razvijanje kognitivnih, praktičnih i socijalnih vještina. Poučavanje i učenje odvija se u okruženju koje simulira stvarne radne uvjete i priprema za učenje u radnom okruženju. Metode učenja i poučavanja koje se primjenjuju u procesu strukovnog obrazovanja u središte procesa učenja i poučavanja stavljaju učenika.

3.2.1. ULOGA UČENIKA

Tijekom strukovnog obrazovanja učenik stječe kvalifikaciju na temelju koje se može uključiti u svijet rada ili nastaviti obrazovanje. On je aktivan sudionik odgojno-obrazovnog procesa koji:

- stječe kompetencije izabrane strukovne kvalifikacije primjereno svojim mogućnostima i darovitosti
- izborom modula kvalifikacije zadovoljava osobne i profesionalne interese
- aktivno sudjeluje u procesu vrednovanja i samovrednovanja postignutih odgojno-obrazovnih ishoda
- se razvija u samostalnu i odgovornu osobu sposobnu za uključivanje u svijet rada ili nastavak obrazovanja te cjeloživotno učenje.

Aktivna uloga učenika u procesu učenja – stjecanja strukovne kvalifikacije podrazumijeva i prihvaćanje odgovornosti za njegov tijek i krajnje učinke. Učenici kao sudionici sustava strukovnog obrazovanja redovito pohađaju sve oblike nastave, aktivno sudjeluju u procesu zajedničkog učenja u školi i na radnom mjestu, samostalno uče, brinu se za svoje radno i životno okruženje, a svoj odnos prema drugima utemeljuju na suradnji, uvažavanju različitosti, međusobnom poštovanju i razumijevanju.

3.2.2. ULOGA UČITELJA

U sustavu strukovnog obrazovanja odgojno-obrazovni proces provode učitelji koji su stručnjaci za različita područja te dobro poznaju procese poučavanja i učenja. U procesu poučavanja učitelj može samostalno odabrati metode za postizanje odgovarajućih odgojno-obrazovnih ishoda, kao i dio sadržaja. Učitelj je autonoman u izboru metoda koje primjenjuje u procesu učenja i poučavanja. Kreator je procesa učenja i poučavanja, njegov moderator i voditelj.

Preuzimajući autonomiju u planiranju i izvođenju procesa poučavanja usmjerenoga prema postizanju određenih odgojno-obrazovnih ishoda, učitelj prihvaća odgovornost za učinkovitost procesa poučavanja i ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda.

Međusobna suradnja učitelja i njihova otvorena komunikacija sa stručnjacima iz gospodarstva neophodne su za kvalitetno planiranje i izvođenje odgojno-obrazovnog procesa.

Učitelj kao kreator odgojno-obrazovnog procesa:

- trajno se stručno usavršava provodeći određeno vrijeme i na radnim mjestima u odgovarajućem sektoru u radnom okruženju
- koristi se novim tehnologijama i opremom kako bi mogao kompetentno voditi proces učenja i poučavanja u skladu sa stvarnim potrebama gospodarstva te tako osigurati relevantnost strukovnog obrazovanja
- razumije potrebe i mogućnosti učenika te prilagođava sadržaje, metode i oblike rada učenicima kako bi na učinkovit način ostvarili odgojno-obrazovne ishode.

Strukovno obrazovanje omogućuje obrazovanje učenika s teškoćama i darovitih učenika. U procesu inkluzije učitelji imaju ključnu ulogu. Cjelovita i primjerena potpora učenicima s teškoćama osigurava se uz suradnju sa stručnim suradnicima škole i vanjskim stručnjacima.

Učitelji omogućuju razvoj darovitosti učenika različitim oblicima individualiziranog pristupa.

3.2.3. MATERIJALI I IZVORI

Škola koja provodi strukovno obrazovanje djeluje u primjerenim kadrovskim, prostornim i materijalnim uvjetima potrebnim za postizanje odgojno-obrazovnih ishoda. Učenici ostvaruju predviđene ishode učenjem u školi te u radnom okruženju. Komunikacijom sa srodnim školama i centrima kompetentnosti osigurava se razmjena stručnih znanja i primjera dobre prakse.

Procesi učenja i poučavanja te primjena suvremenih metoda podrazumijevaju odgovarajuće uvjete rada koje osigurava škola uz podršku osnivača i lokalne zajednice te osobito gospodarskih subjekata određenog sektora.

Materijalni uvjeti rada strukovnih škola, oprema učionica, praktikuma, vježbaonica, radionica i svih drugih prostora u kojima se provodi proces učenja i poučavanja u skladu su s potrebama kurikuluma za strukovno obrazovanje. Prostori u kojima se uči i poučava te sredstva i pomagala koja se pri tome upotrebljavaju u funkciji su učinkovitog stjecanja kompetencija za određenu kvalifikaciju.

Školsko je okruženje poticajno i sigurno za sve učenike i osigurava međusobno uvažavanje, kolegijalnost i solidarnost.

3.3. Učenje temeljeno na radu

Proces učenja temeljenog na radu sastavni je i neodvojiv dio strukovnog obrazovanja. Podiže kvalitetu strukovnog obrazovanja, a partnerski odnosi između obrazovnih institucija i gospodarstva čine ga fleksibilnim i prilagodljivim.

Oblici učenja temeljenog na radu:

1. integrirano u obrazovni program, u školskim laboratorijima, radionicama, vježbeničkim tvrtkama, uz uporabu simulacija i stvarnih projektnih zadataka u poslovnom sektoru
2. naukovanje u svijetu rada kombinirano s učenjem temeljenim na radu u školskim i specijaliziranim strukovnim prostorima uz uvjet da u cijelosti simuliraju uvjete iz svijeta rada
3. učenje na radnom mjestu kao strukovno obrazovanje i osposobljavanje u školi koje uključuje razdoblja učenja na radnom mjestu kod poslodavaca. Rad na radnom mjestu dio je programa strukovnog obrazovanja i osposobljavanja koji vodi do formalne kvalifikacije. Učenjem na radnom mjestu učenik se postupno uvodi u svijet rada. Omogućuje mu se sudjelovanje u radnom procesu u kontroliranim uvjetima sve dok ne stekne potpune kompetencije za određenu kvalifikaciju/zanimanje.

Učenje temeljeno na radu može se provoditi:

- izvan škole u svijetu rada (gospodarski subjekti) na mjestima gdje su zadovoljeni pedagoški i sigurnosni uvjeti s odgovarajuće osposobljenim i motiviranim osobljem – mentorima kod poslodavca
- u centrima kompetentnosti
- u školi koja za to ima propisane materijalne uvjete, a provodi strukovno obrazovanje.

Za uspješno provođenje takvog oblika učenja nužno je stvoriti uvjete suradnje i partnerstva nadležnih institucija na državnoj i lokalnoj razini. Podrška lokalne zajednice školama očituje se u otvaranju centara kompetentnosti, stipendiranju darovitih učenika, učenika slabijega imovinskog statusa i učenika upisanih u deficitarna zanimanja. Škola uz potporu nacionalnih institucija i lokalne zajednice dogovara uvjete i sadržaje učenja na radnom mjestu s onim gospodarskim subjektima koji mogu na učinkovit način doprinijeti stjecanju strukovnih kompetencija. Sektorski kurikulum i kurikulum za stjecanje kvalifikacije odredit će obujam i oblik učenja temeljenoga na radu.

3.3.1. PROCES UČENJA I POUČAVANJA NA RADNOM MJESTU

Vještine i znanja koja se usvajaju tijekom učenja na radnom mjestu, kao i odabir načina i oblika učenja, određuju se sektorskim kurikulumom te kurikulumom za stjecanje strukovne kvalifikacije. Učenjem na radnom mjestu stječu se specifična znanja i vještine potrebne za samostalan i odgovoran rad te rješavanje stvarnih problema radnog procesa određenog zanimanja. Stječu se i razvijaju socijalne kompetencije kao što su: poštovanje radne discipline, komunikacija na radnom mjestu, suradnički odnosi i uvažavanje različitosti. Učenje na radnom mjestu pridonosi razvijanju poduzetničkog duha, poštovanju standarda unutar struke i propisanih pravila u okviru određenoga radnog mjesta.

3.3.2. ULOGA UČENIKA

Učenjem na radnom mjestu učenici:

- razvijaju svoja profesionalna znanja i vještine te stručnost
- razvijaju kompetencije potrebne za rad na radnom mjestu, uključujući i generičke kompetencije određene Okvirom nacionalnog kurikuluma
- razvijaju samopouzdanje i motivaciju
- aktivno sudjeluju u procesu vrednovanja i samovrednovanja postignutih odgojno-obrazovnih postignuća
- preuzimaju odgovornost za vlastito učenje i za razvijanje kompetencija upravljanja karijerom
- stječu prvo radno iskustvo kako bi se što jednostavnije uključili u svijet rada ili donošenje odluke o nastavku obrazovanja.

Učenik sudjeluje u radnom procesu u skladu s mogućnostima i usvojenim kompetencijama.

3.3.3. ULOGA MENTORA U SVIJETU RADA

Mentor u svijetu rada stručna je osoba koja je osposobljena za poučavanje na radnom mjestu. Tijekom samoga radnog procesa mentor u svijetu rada stvara radno okruženje za stjecanje znanja i vještina potrebnih za obavljanje poslova određenog zanimanja. Mentor u svijetu rada surađuje sa svim dionicima u procesu učenja kako bi se ostvarila očekivana odgojno-obrazovna postignuća.

Mentor u svijetu rada u procesu učenja odgovoran je za osiguravanje kvalitete procesa učenja koja uključuje:

- praćenje postignuća učenika
- vođenje propisane pedagoške dokumentacije i evidencije
- oblikovanje pokazatelja uspješnosti ostvarenja procesa učenja i postignutih odgojno-obrazovnih ishoda
- praćenje mape radova učenika.

3.3.4. MATERIJALI I IZVORI

Za ostvarivanje učenja temeljenoga na radu potrebno je osigurati odgovarajuće uvjete za provođenje procesa rada u skladu sa specifičnostima sektora.

Učenje temeljeno na radu odvija se u licenciranim obrtničkim radionicama i drugim objektima za proizvodnju i pružanje različitih usluga, u poduzećima i drugim gospodarskim subjektima i državnim i javnim institucijama na lokalnoj, državnoj i međunarodnoj razini.

Škole koje provode strukovne programe sudjeluju u projektima mobilnosti učenika i učitelja, čime omogućuju učenje i stjecanje iskustva u međunarodnome radnom okruženju. Tako se povećava kvaliteta odgojno-obrazovnog procesa, relevantnost i prepoznatljivost strukovnog obrazovanja.

3.4. Odgojno-obrazovni ciklusi

Odgojno-obrazovni ciklusi razvojna su razdoblja koja čine jedinstvenu cjelinu. Obuhvaćaju jednu ili više godina obrazovanja, a određuju se prema zajedničkim odgojno-obrazovnim ciljevima i očekivanjima koja učenik treba postići u određenome razvojnom ciklusu. U strukovnom obrazovanju odgojno-obrazovni ciklusi razlikuju se ovisno o razini kvalifikacije i važni su za kurikulumsko planiranje i programiranje kurikuluma za stjecanje kvalifikacije.

Stjecanje strukovnih kvalifikacija postiže se:

- obrazovanjem za stjecanje strukovne kvalifikacije razine 2 čije je ukupno radno opterećenje za stjecanje kvalifikacije minimalno 30 ECVET i HROO bodova na 2. ili višoj razini skupova ishoda učenja
- obrazovanjem za stjecanje strukovne kvalifikacije razine 3 čije je ukupno radno opterećenje za stjecanje kvalifikacije minimalno 60 ECVET i HROO bodova na 3. ili višoj razini skupova ishoda učenja
- obrazovanjem za stjecanje strukovne kvalifikacije razine 4.1 čije je ukupno radno opterećenje za stjecanje kvalifikacije minimalno 180 ECVET i HROO bodova od kojih je najmanje 120 ECVET i HROO bodova na 4. ili višoj razini skupova ishoda učenja
- obrazovanjem za stjecanje strukovne kvalifikacije razine 4.2 čije je ukupno radno opterećenje za stjecanje kvalifikacije minimalno 240 ECVET i HROO bodova od kojih je najmanje 150 ECVET i HROO bodova na 4. ili višoj razini skupova ishoda učenja.

Učenicima koji se obrazuju u redovitom sustavu strukovnog obrazovanja za jednu od razina strukovnih kvalifikacija (3, 4.1, 4.2), a nisu ostvarili predviđene skupove ishoda učenja, omogućeno je strukovno osposobljavanje razine 2. Na pojedinim razinama i u pojedinim oblicima strukovnog obrazovanja potrebno je prilagoditi generičke kompetencije posebnostima određenog kurikuluma za stjecanje strukovne kvalifikacije/zanimanja.

Nacionalni kurikulum za strukovno obrazovanje omogućava postojanje međusektorskih kurikuluma za pojedine strukovne kvalifikacije za koje je potrebno obrazovanje s područja dvaju ili više sektora te za provedbu međupredmetnih tema.

Struktura ciklusa (Tablica 1.) ovisi o specifičnostima pojedinih strukovnih programa. Četvrti odgojno-obrazovni ciklus može trajati jednu godinu (prvi razred srednje strukovne škole razine kvalifikacije 4.1) ili dvije godine (prvi i drugi razred srednje strukovne škole razine kvalifikacije 4.2). Peti odgojno-obrazovni ciklus može trajati dvije ili tri godine (treći, četvrti i peti razred srednje strukovne škole razine kvalifikacije 4.2).

RAZINA/CIKLUS	4.1.	4.2.
4. CIKLUS	1. razred srednje strukovne škole	1. razred srednje strukovne škole 2. razred srednje strukovne škole
5. CIKLUS	2. razred srednje strukovne škole 3. razred srednje strukovne škole	3. razred srednje strukovne škole 4. razred srednje strukovne škole 5. razred srednje strukovne škole

Tablica 1.: Odgojno-obrazovni ciklusi u strukovnom obrazovanju

Vertikalna i horizontalna prohodnost strukovnog obrazovanja prati individualni razvoj učenika i omogućuje mu optimalni prolaz kroz obrazovnu vertikalu. Radi osobnog i profesionalnog razvoja omogućen je horizontalni prijelaz iz jedne kvalifikacije u drugu.

4. SADRŽAJI UČENJA I POUČAVANJA

Sadržaji učenja i poučavanja u strukovnom obrazovanju oblikuju se u skladu s odgojno-obrazovnim ishodima određenim sektorskim kurikulumima, kurikulumima za stjecanje strukovnih kvalifikacija/zanimanja, nacionalnim dokumentima područja kurikuluma, kurikulumima međupredmetnih tema i kurikulumima nastavnih predmeta. Oblikuju se na temelju određenih udjela općeobrazovnih sadržaja, strukovnih sadržaja i sektorskih sadržaja unutar razrađene strukture strukovne kvalifikacije. U skladu s HKO metodologijom sadržaji učenja i poučavanja za stjecanje strukovnih kvalifikacija svih razina utvrđuju se standardom zanimanja i standardom kvalifikacija unutar sektora.

U procesu učenja i poučavanja učitelji autonomno odabiru dio sadržaja poučavanja te metode i oblike rada kojima se učenicima omogućuje stjecanje odgojno-obrazovnih ishoda, odnosno generičkih i strukovnih kompetencija strukovne kvalifikacije određenog profila, obujma i razine.

Interakcijom i suradnjom svih dionika odgojno-obrazovnog procesa ostvaruju se određeni odgojno-obrazovni ishodi i očekivanja.

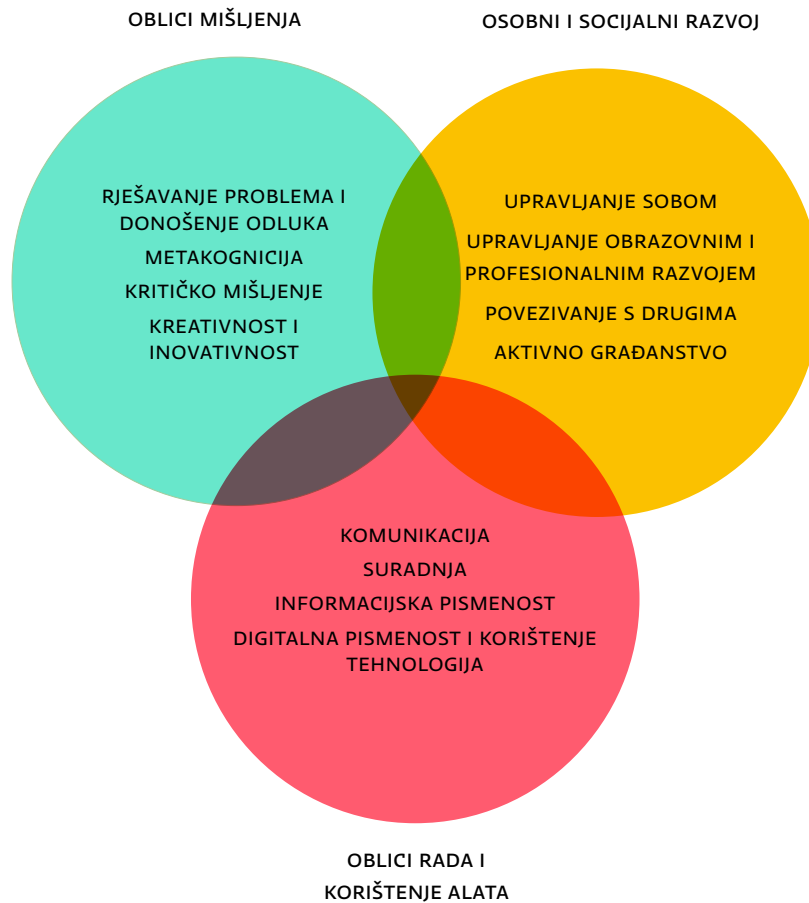
Sadržaji učenja i poučavanja općeobrazovnog dijela strukovnog kurikuluma proizlaze iz odgojno-obrazovnih ishoda određenih nacionalnim kurikulumima nastavnih predmeta radi osiguravanja generičkih kompetencija nužnih za osobni rast i razvoj, nastavak obrazovanja te uključivanja u život zajednice.

4.1. Generičke kompetencije

Okvirom nacionalnog kurikuluma određuju se generičke kompetencije koje je moguće i potrebno razvijati kod učenika u svim područjima kurikuluma, međupredmetnim temama, nastavnim predmetima i modulima te kroz sve oblike učenja i poučavanja. Generičke kompetencije se nadovezuju na kompetencije određene sektorskim i strukovnim kurikulumima te zajedno sa znanjima, vještinama i stavovima specifičnim za strukovno obrazovanje čine jedinstvenu i sveobuhvatnu cjelinu.

Okvir nacionalnog kurikuluma određuje generičke kompetencije kao kombinaciju znanja, vještina i stavova koji su preduvjet uspješnog učenja, rada i života osoba u 21. stoljeću te osnova razvoja održivih društvenih zajednica i konkurentnog gospodarstva. Generičke kompetencije podijeljene su u tri veće cjeline koje se odražavaju i potiču u svim dijelovima nacionalnog kurikuluma za strukovno obrazovanje:

- Oblici mišljenja (rješavanje problema, donošenje odluka, metakognicija, kritičko mišljenje, kreativnost i inovativnost)
- Oblici rada i korištenje alata (komunikacija, suradnja, informacijska pismenost, digitalna pismenost)
- Osobni i socijalni razvoj (upravljanje sobom, upravljanje osobnim i profesionalnim razvojem, povezivanje s drugima, aktivno građanstvo)

Zahtjev odgojno-obrazovnog sustava za razvojem generičkih kompetencija iz navedenih triju cjelina proizlazi iz promjenjivih uvjeta učenja, života i rada u 21. stoljeću. Izrazito brze i kontinuirane ekonomske, tehnološke, informacijske, društvene i demografske promjene mijenjaju načine na koje ljudi danas rade i žive. Strukovno obrazovanje treba osigurati okruženje u kojem će učenici biti osposobljeni za život u 21. stoljeću, pružajući svima mogućnost stjecanja relevantnih iskustava učenja i usvajanje temeljnih i novih znanja, vještina i stavova koji će im omogućiti aktivno suočavanje sa zahtjevima suvremenog informacijskog doba i prilagodbu promjenama te zahtjevima tržišta rada.

Za detaljnije pojašnjenje generičkih kompetencija vidjeti *Okvir nacionalnog kurikuluma*.

4.2. Kvalifikacija razine 2

Sadržaji učenja i poučavanja za stjecanje strukovne osposobljenosti na kvalifikacijskoj razini 2 uključuju općeobrazovni dio sadržaja, strukovni dio i učenje temeljeno na radu. Sektorskim kurikulumom određuje se obujam kvalifikacije i skupovi ishoda učenja koji određuju strukturu kurikuluma te korelaciju s ostalim razinama kvalifikacija. Sadržaji učenja i poučavanja strukovnog dijela obuhvaćaju sadržaje usmjerene na osposobljavanje i stjecanje strukovne kvalifikacije.

4.3. Kvalifikacija razine 3

Sadržaji učenja i poučavanja proizlaze iz odgojno-obrazovnih ishoda općeobrazovnog i strukovnog dijela kurikuluma i u korelaciji su sa sadržajima učenja i poučavanja ostalih razina strukovnih kvalifikacija.

Odgojno-obrazovni ishodi unutar strukovnog dijela kurikuluma za stjecanje strukovne kvalifikacije ostvaruju se odabirom onih sadržaja učenja i poučavanja koji su usmjereni na stjecanje strukovne kompetencije i kvalifikacije.

Učenje temeljeno na radu usmjereno je na kvalifikaciju i obuhvaća sadržaje potrebne za stjecanje kompetencija potrebnih za samostalno obavljanje određenih zadataka na radnom mjestu.

4.4. Kvalifikacija razine 4.1

Sadržaji učenja i poučavanja za stjecanje strukovne kvalifikacije razine 4.1 usmjereni su na stjecanje kvalifikacije za zanimanje.³ Sastoje se od općeobrazovnog i strukovnog dijela. Kurikulumom za stjecanje strukovne kvalifikacije i sektorskim kurikulumom određuju se odgojno-obrazovni ishodi te načini i sadržaji kojima se oni ostvaruju. Sadržaji strukovnog dijela kurikuluma za stjecanje strukovne kvalifikacije u 4. ciklusu usmjereni su na stjecanje kompetencija za koje se učenik obrazuje, ali mogu biti i zajedničke većem broju zanimanja unutar određenog sektora/podsektora. U 5. ciklusu usmjereni isključivo na stjecanje kompetencija za kvalifikaciju/zanimanje za koje se učenik obrazuje.

Učenje temeljeno na radu obuhvaća sadržaje usmjerene na usvajanje znanja i vještina za kvalifikaciju/zanimanje.

4.5. Kvalifikacija razine 4.2

Sadržaji učenja i poučavanja za stjecanje strukovne kvalifikacije razine 4.2 sastoje se od općeobrazovnog, strukovnog i sektorskog dijela. Sadržaji općeobrazovnog dijela kurikuluma usmjereni su na cjeloviti razvoj učenika kao osobe i odgovornog člana društva. Nadovezuju se na strukovne kompetencije za kvalifikaciju te za daljnje obrazovanje i cjeloživotno učenje. Zajednički su svim zanimanjima unutar istog sektora/podsektora iste razine, a osnova su za stjecanje kompetencija za osobne i društvene potrebe.

Općeobrazovni dio relevantan za sektor/podsektor nadopunjuje kompetencije učenika iz općeobrazovnih predmeta izvan jezgre općeobrazovnih predmeta koji su zajednički za cjelokupno strukovno obrazovanje.

Strukovni dio kurikuluma usmjeren je na stjecanje kompetencija za određenu kvalifikaciju, a sastoji se od strukovnih modula, izbornih modula te učenja temeljenog na radu. U 4. ciklusu usmjeren je na stjecanje kompetencija koje su zajedničke različitim zanimanjima unutar određenog sektora/podsektora, dok je u 5. ciklusu usmjeren na stjecanje kompetencija za zanimanje unutar određenog sektora/podsektora.

Sektorski dio kurikuluma specifičan je za pojedini sektor/podsektor. Sastoji se od učenja i poučavanja za usvajanje općeobrazovnih ishoda važnih za sektor/podsektor strukovnih i izbornih odgojno-obrazovnih ishoda kojima se škole i učenici prilagođavaju svijetu rada te učenja temeljenog na radu. Izborne module, kao dio sektorskog dijela kurikuluma, nudi ustanova za strukovno obrazovanje prema svojim posebnostima i prema potrebama lokalnog gospodarstva i tržišta rada. Sektorski dio kurikuluma određen je sektorskim kurikulumom i kurikulumom za stjecanje kvalifikacije.

Odabrani izborni modul kurikuluma omogućuje učenicima specijalizaciju unutar kvalifikacije. Na taj način moguć je i brži odziv obrazovnog sustava na promjenjive zahtjeve tržišta rada.

Učenje temeljeno na radu obuhvaća sadržaje učenja i poučavanja potrebne za stjecanje kompetencija važnih za rad u određenom sektoru, a posebno onih kojima se usvajaju znanja i razvijaju vještine za određeno zanimanje.

3— U iznimnim slučajevima, kada za to postoji specifična potreba gospodarstva i/ili društva, na razini kvalifikacije 4.1 moguć je upis i u sektor/podsektor.

5. ORGANIZACIJA ODGOJNO-OBRAZOVNOG PROCESA

Organizacija odgojno-obrazovnog procesa u strukovnom obrazovanju usmjerena je na stvaranje uvjeta za učenje i poučavanje za stjecanje strukovnih kvalifikacija te podrazumijeva:

- organizaciju procesa učenja i poučavanja prema predviđenim odgojno-obrazovnim ciklusima
- osiguravanje uvjeta primjerenih potrebama učinkovitog ostvarivanja procesa učenja i poučavanja
- organizaciju izvođenja učenja temeljenog na radu
- kurikulum za stjecanje strukovne kvalifikacije kojim se sustavno i kontinuirano usklađuju ciljevi odgojno-obrazovnog procesa s potrebama tržišta rada i gospodarstva
- omogućavanje cjeloživotnog učenja i mobilnosti svim sudionicima u sustavu
- mehanizme horizontalne i vertikalne prohodnosti
- osiguravanje autonomije u izboru sadržaja, metoda i oblika rada učitelja i mentora kod poslodavaca.

Nastavna godina produljuje se za dva tjedna. Produljenje nastavne godine za dva tjedna odnosi se na sve odgojno-obrazovne cikluse te na sve kvalifikacije. Ono omogućuje organiziranje dvaju projektnih tjedana, jednoga cjelovitog provedenog tijekom drugog polugodišta i jednoga koji se može slobodno organizirati na različite načine ovisno o potrebama i interesima učenika i mogućnostima škole. Škola ima slobodu u određivanju aktivnosti, sadržaja i načina izvođenja projektnih tjedana.

5.1. Struktura strukovne kvalifikacije razine 3

Kvalifikaciju ove razine čine općeobrazovni i strukovni dio kurikuluma u omjerima prikazanim u tablici 2. Trajanje je obrazovanja jedna do dvije godine.

Strukovni dio kurikuluma usmjeren je na kvalifikaciju/zanimanje, a obuhvaća strukovne module te učenje temeljeno na radu. Strukovni moduli oblikovani su prema skupovima ishoda učenja.

Učenje temeljeno na radu manjim se dijelom ostvaruje u školi, a većim dijelom u svijetu rada u prostorima koji zadovoljavaju zahtjeve sigurnosti na radu te ostale propise.

SASTAVNICE KURIKULUMA ZA STJECANJE STRUKOVNE KVALIFIKACIJE RAZINE 3		
A.	OPĆEOBRAZOVNI DIO	DO 20 %
B.	STRUKOVNI DIO	OD 80 %
B.1.	STRUKOVNI MODULI	DO 30 %
B.2.	UČENJE TEMELJENO NA RADU	DO 70 %
	U ŠKOLI	DO 30 % ¹
	SVIJET RADA, CENTAR KOMPETENTNOSTI	DO 100 % ¹

Tablica 2. Sastavnice kurikuluma za stjecanje strukovne kvalifikacije razine 3

1— U odnosu na postotak učenja temeljenog na radu pod B.2.

5.2. Struktura strukovne kvalifikacije razine 4.1

Upis učenika u program obrazovanja za stjecanje strukovne kvalifikacije razine 4.1 u pravilu je upis u kvalifikaciju/zanimanje usklađen s potrebama tržišta rada i gospodarstva. Kao uvjet za upis za pojedinu kvalifikaciju/zanimanje potrebna je dokumentacija koja potvrđuje sposobnost učenika za odabranu kvalifikaciju/zanimanje.

U iznimnim slučajevima, kada za to postoji specifična potreba gospodarstva i/ili društva, na razini kvalifikacije 4.1 moguć je upis i u sektor/podsektor.

Trajanje je obrazovanja minimalno tri godine. Kvalifikaciju ove razine čine općeobrazovni dio kurikuluma i strukovni dio kurikuluma koji se sastoji od strukovnog i izbornog modula te učenja temeljenoga na radu u omjerima prikazanim u tablici 3. (postotci u tablici 3. odnose se na ukupan broj sati tijekom školske godine).

SASTAVNICE KURIKULUMA ZA STJECANJE STRUKOVNE KVALIFIKACIJE RAZINE 4.1				
STRUKTURA/GODINA OBRAZOVANJA		4. CIKLUS	5. CIKLUS	
		1.	2.	3.
A.	OPĆEOBRAZOVNI DIO	DO 25 %	DO 20 %	DO 20 %
B.	STRU KOVNI DIO	OD 75 %	TOD 80 %	OD 80 %
B.1	STRU KOVNI MODULI	DO 25 %	DO 25 %	DO 25 %
B.2	IZBORNI MODUL	DO 10 %	DO 10 %	DO 10 %
B.3	UČENJE TEMELJENO NA RADU	OD 45 %	OD 50 %	OD 50 %
	U ŠKOLI	DO 80 % ²	DO 25 % ²	DO 25 % ²
	SVIJET RADA CENTAR KOMPETENTNOSTI	DO 30 % ²	DO 100 % ²	DO 100 % ²

Tablica 3. Sastavnice kurikuluma za stjecanje strukovne kvalifikacije razine 4.1

2—U odnosu na postotak učenja temeljenog na radu pod B.3.

4. CIKLUS	
OPĆEOBRAZOVNI DIO	STRUKOVNI MODULI
Odgojno-obrazovni ishodi zajednički svim zanimanjima razine strukovne kvalifikacije 4.1 unutar istog sektora/ podsektora.	Odgojno-obrazovni ishodi strukovnih modula temelj su za stjecanje znanja i vještina te pripadajućih kompetencija za pojedino zanimanje. Opseg i sadržaj strukovnog dijela određen je sektorskim kurikulumom i kurikulumom za stjecanje strukovne kvalifikacije.
IZBORNI MODUL	UČENJE TEMELJENO NA RADU
Usmjeren je na određeno zanimanje s posebnim naglaskom na primjenu novih tehnologija i na potrebe lokalnog tržišta rada. Opseg i sadržaj izbornog dijela određeni su kurikulumom za stjecanje strukovne kvalifikacije i kurikulumom škole. Učenik može samostalno odabrati izborne sadržaje u skladu sa svojim interesima.	Usmjereno je na kvalifikaciju za zanimanje, najčešće se izvodi u školi ako su ispunjeni svi organizacijski uvjeti, a može se izvoditi i na radnom mjestu. Učenici rade u manjim skupinama, što je utvrđeno posebnim propisima.

5. CIKLUS	
Obujam i trajanje ciklusa određeni su kurikulumom za stjecanje strukovne kvalifikacije/zanimanja.	
OPĆEOBRAZOVNI DIO	STRUKOVNI MODULI
Odgojno-obrazovni ishodi zajednički svim zanimanjima razine strukovne kvalifikacije 4.1 unutar istog sektora/ podsektora.	Strukovni dio kurikuluma/strukovni moduli utemeljeni su na ishodima usmjerenim na kvalifikaciju za zanimanje. To pretpostavlja usklađenu organizaciju procesa učenja i poučavanja usmjerenu na stjecanje strukovnih kompetencija i okruženja za učenje koje odražava stvarnost radnog mjesta. Proces učenja i poučavanja organizira se u obliku modula uz primjenu suvremenih metoda učenja i poučavanja te učenja simulacijom radnih procesa iz svijeta rada.
IZBORNI MODUL	UČENJE TEMELJENO NA RADU
Obuhvaća odgojno-obrazovne ishode koji dodatno osiguravaju stjecanje strukovnih kompetencija primjenjujući nove tehnologije i odgovore na zahtjeve svijeta rada. Određeni su kurikulumom škole. Škola, može ponuditi više različitih strukovnih sadržaja koje će učenik samostalno odabrati prema svojim interesima i mogućnostima.	Orijentirano je na zanimanje te se najvećim dijelom izvodi u svijetu rada. Timskim radom i suradnjom učitelja škole i mentora kod poslodavca, uz razmjenu pedagoške dokumentacije i evidencije, postiže se usklađenost stjecanja odgojno-obrazovnih ishoda strukovnih modula i učenja temeljenog na radu. Učenje temeljeno na radu provodi se kombinirano u svijetu rada i u školi ako škola može osigurati stvarne radne uvjete. Kurikulumom za stjecanje kvalifikacije/ zanimanja određuje se obujam učenja temeljenoga na radu.
Učitelji usmjeravaju proces učenja i poučavanja prema određenim obrazovnim ishodima/strukovnim kompetencijama, a pri tome imaju visoku autonomiju u primjenjivanju obrazovnih metoda i sadržaja čime je otvorena mogućnost stalnog osuvremenjivanja kurikuluma.	

5.3. Struktura strukovne kvalifikacije razine 4.2

Upis učenika za stjecanje strukovne kvalifikacije razine 4.2 upis je u sektor u 4. ciklusu i usklađen je s potrebama tržišta rada, gospodarstva i mogućnostima nastavka obrazovanja na visokim učilištima Republike Hrvatske. Kao uvjet upisa u strukovnu kvalifikaciju razine 4.2 potrebna je dokumentacija kojom se potvrđuje odgovarajuća sposobnost učenika za kvalifikacije/zanimanja u tom sektoru. U 5. ciklusu učenici biraju zanimanje unutar sektora/podsektora.

Trajanje je obrazovanja minimalno četiri godine. Strukturu obrazovanja ove razine strukovne kvalifikacije čine općeobrazovni dio, strukovni dio te sektorski dio u omjerima prikazanim u tablici 4. (postotci u tablici 4. odnose se na ukupan broj sati tijekom školske godine).

SASTAVNICE KURIKULUMA ZA STJECANJE STRUKOVNE KVALIFIKACIJE RAZINE 4.2					
STRUKTURA/GODINA OBRAZOVANJA		4. CIKLUS		5. CIKLUS	
		1.	2.	3.	4.
A.	OPĆEOBRAZOVNI DIO	DO 40 %	DO 40 %	DO 40 %	DO 40 %
B.	STRUKOVNI DIO	DO 30 %	DO 30 %	OD 60 %	OD 60 %
B.1	STRUKOVNI MODULI	DO 30 %	DO 30 %	DO 30 %	DO 30 %
B.2	IZBORNI MODULI	-	-	DO 20 %	DO 20 %
B.3	UČENJE TEMELJENO NA RADU	*	* ³	OD 20 %	OD 20 %
C.	SEKTORSKI DIO	DO 50 %	DO 50 %	-	-
C.1	OPĆEOBRAZOVNI I STRUKOVNI MODULI	*	*	-	-
C.2	IZBORNI MODULI	*	*	-	-
C.3	UČENJE TEMELJENO NA RADU	*	* ⁴	-	-

Tablica 4.: Sastavnice kurikuluma za stjecanje strukovne kvalifikacije razine 4.2

Sastavnice su kurikuluma za stjecanje strukovne kvalifikacije razine 4.2: općeobrazovni dio, strukovni dio i sektorski dio. Strukovni dio kurikuluma sastoji se od strukovnih modula, izbornih modula i učenja temeljenog na radu. Sektorski dio kurikuluma sastoji se od općeobrazovnih i strukovnih sadržaja, izbornih sadržaja i učenja temeljenog na radu. Sektorski dio kurikuluma određen je u skladu sa zahtjevima pojedinog sektora/podsektora.

³— Postotak učenja temeljenog na radu određuje se kurikulumom svakog sektora (B.3).

⁴— Postotak općeobrazovnih i strukovnih modula, izbornih modula te učenja temeljenog na radu određuje se kurikulumom svakog sektora (C.1, C.2, C.3).

4. CIKLUS		
OPĆEOBRAZOVNI DIO	STRUKOVNI DIO	
Zajednički je svim zanimanjima razine strukovne kvalifikacije 4.2 unutar istog sektora/podsektora.	Sastoji se od modula strukovnih sadržaja. Obuhvaća odgojno-obrazovne ishode zajedničke za različita zanimanja unutar sektora/podsektora. Opseg i sadržaj strukovnog dijela određeni su sektorskim kurikulumom i kurikulumom za stjecanje strukovne kvalifikacije.	
SEKTORSKI DIO		
Usklađen je s karakteristikama pojedinog sektora/podsektora i s potrebama lokalnog tržišta rada i gospodarstva. Može se sastojati od općeobrazovnih i strukovnih sektorskih sadržaja, izbornih sadržaja te učenja temeljenoga na radu. Omogućuje uključivanje odgojno-obrazovnih ishoda važnih za sektor/podsektor. Udio pojedinih sadržaja određen je sektorskim kurikulumom. Dio sadržaja sektorskog dijela kurikuluma može se odrediti kurikulumom škole te tako omogućiti usklađivanje strukovnog obrazovanja s potrebama lokalnog tržišta rada. Proces učenja i poučavanja sektorskog dijela kurikuluma organizira se u obliku modula.		
MODULI OPĆEOBRAZOVNIH I STRUKOVNIH SEKTORSKIH SADRŽAJA	IZBORNI MODULI	UČENJE TEMELJENO NA RADU
Sadržaji općeobrazovnih i sektorskih sadržaja važnih za određeni sektor/podsektor određeni su u skladu sa sektorskim kurikulumom, kurikulumom za stjecanje kvalifikacije i kurikulumom škole.	Određeni su u skladu sa sektorskim kurikulumom i kurikulumom škole. Učenik može odabrati izborne module u skladu sa svojim interesima. Prvenstveno su strukovni, a ako su općeobrazovni, onda su u korelaciji s budućom kvalifikacijom učenika. Odabir izbornih modula, učenicima omogućava postupno usmjeravanje prema budućoj kvalifikaciji.	Većim je dijelom sektorskog/podsektorskog karaktera i usmjereno je na stjecanje sektorskih znanja i vještina.

5. CIKLUS		
OPĆEOBRAZOVNI DIO	STRUKOVNI DIO	
Zajednički je svim zanimanjima razine strukovne kvalifikacije 4.2 unutar istog sektora/podsektora. Broj nastavnih sati određenoga općeobrazovnog predmeta u ovoj sastavnici kurikuluma ovisi o sektoru, podsektoru i strukovnoj kvalifikaciji.	Sastoji se od modula strukovnih sadržaja, izbornih modula i učenja temeljenog na radu. Obuhvaća odgojno-obrazovne ishode usmjerene na odabranu kvalifikaciju/zanimanje sektora/podsektora. Opseg i sadržaj strukovnog dijela određen je sektorskim kurikulumom, kurikulumom za stjecanje strukovne kvalifikacije i kurikulumom škole.	
STRUKOVNI MODULI	IZBORNI MODULI	UČENJE TEMELJENO NA RADU
Usmjereni su na kvalifikaciju/zanimanje.	Svojim su ishodima usmjereni na odabrano zanimanje ili na užu specijalizaciju unutar odabranog zanimanja. Omogućuju implementiranje novih tehnologija u proces učenja i poučavanja i njegovu prilagodbu potrebama lokalnog tržišta rada i gospodarstva. Učenik može samostalno odabrati izborne module u skladu sa svojim interesima, sposobnostima, mogućnostima i sklonostima.	Usmjereno je na stjecanje strukovne kvalifikacije/zanimanja.
Sadržaji strukovnog i izbornog dijela u korelaciji su s učenjem temeljenom na radu i nužno je postići usklađenost njihova izvođenja.		

5.4. Mogućnosti izbora kurikuluma u ustanovama za strukovno obrazovanje

U ustanovama za strukovno obrazovanje otvorena je mogućnost izbornosti u okviru sektorskog dijela kurikuluma radi pozicioniranja u odnosu na druge srodne ustanove. Ustanove mogu izabrati strukovne sadržaje relevantne za lokalnu sredinu i razvoj novih tehnologija.

Izbornost u strukovnom dijelu kurikuluma ostvaruje se mogućnošću odabira izbornih modula odnosno zanimanja na prijelazu iz 4. ciklusa u 5. ciklus. Tijekom 5. ciklusa izbornim modulima uvelike se omogućava usmjeravanje, odnosno uža specijalizacija unutar strukovne kvalifikacije.

Učenicima se u sektorskom dijelu kurikuluma pruža mogućnost izbora između izbornih predmeta bitnih za vertikalnu prohodnost i učenja u svijetu rada u stvarnome radnom okruženju.

5.5. Prohodnost

Prohodnost, kao mogućnost promjene tijeka obrazovanja, omogućuje učenicima da tijekom redovitoga strukovnog obrazovanja za određenu strukovnu kvalifikaciju/zanimanje mogu pod određenim uvjetima promijeniti profil i razinu kvalifikacije.

5.5.1. HORIZONTALNA PROHODNOST TIJEKOM SREDNJOŠKOLSKOG OBRAZOVANJA

Horizontalnom prohodnošću omogućuje se učenicima da tijekom svojega srednjoškolskog obrazovanja promijene profil i razinu kvalifikacije. Horizontalna prohodnost može biti uvjetovana polaganjem razlikovnih ispita ili priznavanjem prethodno stečenih odgojno-obrazovnih ishoda. Ovisno o sadržajnim razlikama između kurikuluma za stjecanje strukovne kvalifikacije, škole koju učenik pohađa i one u kojoj želi nastaviti svoje obrazovanje, utvrđuju se kompetencije/razlikovni sadržaji koje učenik treba savladati te u kojem razdoblju. O potrebi, načinu i tijeku polaganja razlikovnih ispita autonomno odlučuje škola u kojoj učenik želi nastaviti svoje obrazovanje.

5.5.2. VERTIKALNA PROHODNOST TIJEKOM SREDNJOŠKOLSKOG OBRAZOVANJA

Vertikalnom prohodnošću omogućuje se učenicima promjena razine kvalifikacije tijekom redovitoga srednjoškolskog obrazovanja. Promjena razine strukovne kvalifikacije može se uvjetovati dodatnom provjerom postignutih kompetencija. O potrebi, načinu i tijeku polaganja razlikovnih ispita, kojima se dokazuje potrebna razina stečenih kompetencija za prelazak s jedne razine kvalifikacije na drugu odlučuje škola u kojoj učenik želi nastaviti svoje obrazovanje.

5.6. Grupiranje učenika

Učenici se grupiraju u razredne odjele tako da razredni odjel može pohađati više učenika različitih programa obrazovanja za stjecanje strukovne kvalifikacije/zanimanja istog sektora. Broj učenika prema programu obrazovanja unutar istog sektora u jednome razrednom odjelu, kao i ukupan broj učenika u razrednom odjelu, određen je važećim zakonskim propisima.

Učenici unutar strukovnoga obrazovanja mogu izabrati zanimanje, različite module unutar zanimanja, strukovne i općeobrazovne skupove ishoda učenja te sukladno tomu mogu biti podijeljeni u skupine prema odabranom izboru. Grupiranje učenika nije uvjetovano dobi i razredom u koji je učenik upisan, već izborom modula (unutar skupine mogu biti učenici različitih odjela i različitih generacija iz različitih škola). Grupiranje učenika koje je uvjetovano izborom može se provesti unutar školske ustanove koja nudi mogućnost stjecanja odabranih kompetencija, unutar srodne školske ustanove, odnosno centara kompetentnosti ako u matičnoj školskoj ustanovi nisu zadovoljeni svi materijalni, tehnički i kadrovski uvjeti, ali uz propisan broj zainteresiranih učenika.

6. VREDNOVANJE, OCJENJIVANJE I IZVJEŠĆIVANJE

Vrednovanje u strukovnom obrazovanju odražava ciljeve, vrijednosti i načela *Nacionalnog kurikulumu za strukovno obrazovanje*.

Pri vrednovanju u strukovnom obrazovanju uvažavaju se načela i upotrebljavaju pristupi vrednovanja navedeni u *Okviru za vrednovanje procesa i ishoda učenja u osnovnim i srednjim školama RH*, uz nadopunu pristupa karakterističnih za strukovno obrazovanje. Na svim razinama strukovnog obrazovanja uspostavljen je sustav osiguranja kvalitete na temelju odgojno-obrazovnih ishoda.

Postupci vrednovanja i izvješćivanja tijekom odgoja i obrazovanja u strukovnim školama usmjereni su na praćenje i provjeru postignuća sukladno odgojno-obrazovnim ishodima relevantnih kurikulumskih dokumenata. Radi toga primjenjuju se postupci unutarnjeg, hibridnog i vanjskog vrednovanja.

Unutarnje vrednovanje provodi se u školi i radnom okruženju tijekom cjelokupnoga strukovnog obrazovanja, a provode ga učitelji i mentori. Učenici samovrednuju svoj rad. Taj oblik vrednovanja bitan je za upravljanje i vođenje procesa poučavanja i učenja te samostalno učenje.

Aktivnosti u procesu unutarnjeg vrednovanja učenikovih postignuća provode se kontinuirano i transparentno poštujući učenikovu osobnost i dajući svima jednaku priliku.

Načini, postupci i elementi vrednovanja postignute razine kompetencija proizlaze iz nacionalnog, sektorskog, strukovnog i predmetnog kurikulumu. Razine usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda određene su na nacionalnoj razini iz svih nastavnih predmeta, odnosno odgojno-obrazovnih područja.

Specifičnost vrednovanja u strukovnom obrazovanju provjera je postignuća ishoda učenja temeljenoga na radu. Procjena postignuća ishoda učenja temeljenoga na radu određuje se stupnjevito:

- propisane kompetencije za kvalifikaciju su usvojene
- propisane kompetencije za kvalifikaciju su djelomično usvojene
- propisane kompetencije za kvalifikaciju nisu usvojene.

Kriteriji usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda bit će određeni za svaku kvalifikaciju sektorskim odnosno kurikulumom zanimanja.

Vrednovanje postignuća učenika za učenje temeljeno na radu provodi mentor učenika na radnom mjestu. Mentor kao član povjerenstva za praćenje učenika, na osnovi učenikove ovjerene propisane dokumentacije, evidentira i prati razinu ostvarenosti odgojno-obrazovnih ishoda tijekom učenja temeljenog na radu. Općeobrazovni i strukovni predmeti vrednuju se prema posebno pripremljenim popisima za provjeru koje su sektorski određeni i prilagođeni predmetima. O provedenom vrednovanju napretka i postignuća učenika mentor izvješćuje školu te roditelje/skrbnike. Izvješće mentora praćenje je napredovanja učenika s pomoću popisa za provjeru⁴ i temelji se na provjeri postignuća odgojno-obrazovnih ishoda s pomoću procjena razvoja odgovornosti, samoinicijativnosti i samoregulacije te komunikacije i suradnje. Izvješćivanje o usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda na polugodištu i na kraju godine određeno je *Okvirom za vrednovanje procesa i ishoda učenja u osnovnim i srednjim školama Republike Hrvatske*.

Pri vrednovanju učenika s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama u školi i u svijetu rada postupa se u skladu s naputcima dokumenata *Okvira za poticanje i prilagodbu iskustva učenja i vrednovanja postignuća djece i učenika s teškoćama* i *Okvira za poticanje iskustva učenja i vrednovanje postignuća darovite djece i učenika*. Za vrednovanje napredovanja tih učenika u postizanju predviđenih odgojno-obrazovnih ishoda u svijetu rada izrađuju se posebni popisi za provjeru individualno prilagođeni učeniku. Ako se učenik školuje po osobnom kurikulumu s prilagodbom odgojno-obrazovnih ishoda, određuju se i osiguravaju sve prilagodbe pristupa učenja i poučavanja te vrednovanja za učenika koje su potrebne na radnom mjestu.

Praćenje ostvarenja/postizanja odgojno-obrazovnih ishoda u strukovnim školama usko je povezano s cjelokupnim sustavom kvalifikacija svih obrazovnih razina u Republici Hrvatskoj. Za učenike koji tijekom redovitog obrazovanja ne uspijevaju postići očekivani napredak osigurava se postupak utvrđivanja teškoća s kojima se učenik susreće te mu se pruža sustavna dodatna podrška u učenju.

⁴—Za detaljnije pojašnjenje popisa za provjeru vidjeti *Okvir za vrednovanje procesa i ishoda učenja u osnovnim i srednjim školama Republike Hrvatske*.

Za svaku kvalifikaciju i skup ishoda učenja određuje se obujam, odnosno prosječno ukupno utrošeno vrijeme potrebno za stjecanje te kvalifikacije. Svaka kvalifikacija izražava se u Europskom kreditnom sustavu u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju (ECVET – *European Credit System for Vocational Education and Training*) i u Hrvatskom sustavu bodova općeg obrazovanja (HROO), bodovima u općem obrazovanju i u općeobrazovnom dijelu strukovnih kvalifikacija. Tako se osigurava sustav kvalitete te omogućava prepoznatljivost kvalifikacija stečenih u Republici Hrvatskoj na hrvatskom i europskom tržištu rada.

Tijekom stjecanja kvalifikacije učenik izrađuje mapu radova u kojoj će objediniti opis kompetencija i dokaze o svim kompetencijama koje je stekao tijekom obrazovanja. Mapa radova služiti će radi predstavljanja poslodavcu ili kao prilog svjedodžbi radi mobilnosti.

Učenik završava sve razine kvalifikacija (osim kvalifikacije razine 2) obranom završnog rada pred stručnim povjerenstvom koje imenuje nadležna institucija. Vrednovanje i ocjenjivanje završnoga praktičnog rada i/ili obrane završnog rada, rad i osnivanje povjerenstava regulirano je pripadajućim pravnim aktima koje donose nadležne institucije. Unutar svakoga obrazovnog sektora određuju se nacionalni standardi za izradu završnoga praktičnog rada i kriteriji njegova vrednovanja.

Za učenike s teškoćama koji se školuju po osobnom kurikulumu s prilagodbama odgojno-obrazovnih ishoda i pristupa učenja i poučavanja predviđena je mogućnost postizanja cjelovite kvalifikacije sa smanjenim opsegom. Uz završnu svjedodžbu za te se učenike prilaže dodatak svjedodžbi koji sadrži kvalitativni opis postignutih razina kompetencija s obzirom na prilagodbe odgojno-obrazovnih ishoda koje sadrži osobni kurikulum učenika s teškoćama, a koje su specifične za pojedinu struku.

Kvalifikacije razine 2 završavaju se ispitom stručne osposobljenosti pred stručnim povjerenstvom.

Kvalifikacije razine 3 završavaju se izradom i obranom završnoga praktičnog rada pred stručnim povjerenstvom.

Kvalifikacije razine 4.1 završavaju se izradom i obranom završnoga praktičnog rada pred stručnim povjerenstvom. Završni praktični rad obuhvaća ukupnost svih polja učenja (modula) i usvojenost svih zadanih ishoda učenja.

Kvalifikacije razine 4.2 završavaju se izradom i obranom završnoga praktičnog rada pred stručnim povjerenstvom. Završni praktični rad projektni je zadatak u kojemu se od učenika traži samostalnost u analizi problema, mogućim rješenjima i izvedbama rješenja primjenjujući usvojena znanja i vještine iz općeobrazovnog i strukovnog dijela kurikuluma za stjecanje strukovne kvalifikacije. Završni praktični rad obuhvaća ukupnost svih polja učenja (modula) i usvojenost svih zadanih ishoda učenja.

Vanjsko vrednovanje može se provoditi tijekom strukovnog obrazovanja i u njegovu završnom dijelu, a obuhvaća provjeru učenikovih postignuća odgojno-obrazovnih ishoda. Vanjsko vrednovanje provode relevantne ustanove i subjekti koji nisu imali neposrednu vezu s procesom koji se provodi unutar škole, a u svrhu certificiranja, odnosno procjene uspješnosti stjecanja kvalifikacije određene Hrvatskim kvalifikacijskim okvirom.

Za detaljnije pojašnjenje pristupa vrednovanja za učenje i vrednovanja kao učenja, kao i pripadajućih metoda i tehnika vrednovanja te oblika izvješćivanja vidjeti *Okvir za vrednovanje procesa i ishoda učenja u osnovnim i srednjim školama Republike Hrvatske*.

DODATAK

Izdvojeno mišljenje

Damir Bošnjak

Kao član Stručne radne skupine za izradu prijedloga Kurikula za strukovno obrazovanje smatram da je nužan drukčiji pristup strukovnom obrazovanju. Moje primjedbe odnose se prvenstveno na razinu 4.2 (četverogodišnje obrazovanje). Ukratko, moje primjedbe su sljedeće:

1. Upis učenika za stjecanje strukovne kvalifikacije razine 4.2 nije razrađen.

Predviđen je upis učenika za stjecanje strukovne kvalifikacije razine 4.2 u sektor u 4. ciklusu. Mislim da treba postupak upisa dodatno razraditi, raspraviti prednosti upisa u sektor, upisa u podsektor i upisa u zanimanje.

Za razinu 4.2 predviđen je upis u sektor, a prve dvije godine bile bi zajedničke za svaki sektor. Sada u Republici Hrvatskoj postoje veći i manji sektori, srodniji i manje srodni pa se postavlja pitanje ako se učenici upisuju u sektor, ima li dovoljno zajedničkih predmeta (i jednakog obima) za dvije godine zajedničkog obrazovanja. Mišljenja sam, ako se odlučimo za upis u sektor, da bi bila dovoljna jedna zajednička „sektorska“ godina, a da se izbor podsektora, obično ujedno i kvalifikacije/zanimanja, obavi na početku drugog razreda između učenika jedne škole. Jednom sektorskom godinom dobila bi se horizontalna prohodnost (učenici bi nakon jedne godine uvidjeli „što im bolje leži“), a s tri godine u podsektoru (većinom i kvalifikaciji/zanimanju) dobilo bi se kvalitetnije obrazovanje u kvalifikaciji/zanimanju.

U strukovnom i sektorskom dijelu u prve dvije godine spominju se i podsektorski sadržaji, a upis u kvalifikaciju/zanimanje predviđen je na početku trećeg razreda. U sektoru elektrotehnike i računalstva postoji podsektor elektrotehnika i podsektor računalstvo. U mnogim školama nudi se jedno zanimanje u podsektoru, a upisivalo bi se u sektor, zanimanje bi se biralo u trećem razredu, a prije toga spominje se podsektor u prva dva razreda!?

2. Prilikom izrade organizacijskih okvira za pojedinu razinu obrazovanja trebalo je krenuti od sadržaja (predmeta) i dobrih prijašnjih iskustava.

Da se dođe do organizacijskog okvira i postotaka pojedinih sastavnica, trebalo je krenuti od sadržaja pojedinih sastavnica. To je posebno izraženo kod općeobrazovnog dijela koji je šturo opisan u svim razinama kvalifikacija. Za razinu 4.1 predviđeno je do 8 sati u četvrtom ciklusu i do 6,8 sati u petom ciklusu, a za razinu 4.2 predviđeno je do 12,8 sati godišnje. Mogu li se svi potrebni sadržaji smjestiti u te okvire?

3. Ostali općeobrazovni predmeti (izvan općeobrazovne jezgre) ograničeni su samo na prva dva razreda srednje škole.

Ostali općeobrazovni predmeti, koji su većinom i predmeti na državnoj maturi, odnosno predmeti bitni za upise na fakultete (primjerice Fizika u sektoru Elektrotehnika i računalstvo), predviđeni su samo u sektorskom dijelu (u prva dva razreda). I sada su učenici strukovnih škola u podređenom položaju u odnosu na učenike gimnazija u pogledu broja sati predmeta bitnih za upise na fakultete, a s ovim prijedlogom bili bi u još lošijem položaju. Sada u gimnazijama učenici imaju od 22 do 38 sati Matematike i Fizike, a u strukovnim školama od 20 do 22 sata. Novim prijedlogom kurikula taj broj bio bi još manji. Ne mogu se ta temeljna znanja usvajati u strukovnim predmetima. Sada je slična situacija u medicinskim školama, tako da se učenici medicinskih škola zbog toga mnogo teže (gotovo nemoguće) upisuju na medicinski fakultet.

Upisom u sektor nastoji se povećati horizontalna prohodnost obrazovnog sustava, a ograničavanjem broja sati općeobrazovnih predmeta (temeljnih znanja) na 40% (12,8 sati) i ograničavanjem mogućnosti povećanja tih znanja u sektorskom dijelu samo na prva dva razreda onemogućuje se vertikalna prohodnost prema fakultetima.

4. Učenje temeljeno na radu izdvojeno je u posebne točke (u tablici u poglavlju 5.3 točka B3 i C3) izvan strukovnih modula.

Učenje temeljeno na radu su i laboratorijske vježbe u sklopu strukovnih predmeta, ostale vježbe i praktikumi, mogu biti i projektni zadatci itd. Učenje temeljeno na radu (WBL) može biti u radnom okruženju (školama, gospodarstvu, ustanovama...) i u svijetu rada (gospodarstvu, ustanovama...). Slažem se da treba snažnije povezati obrazovanje i gospodarstvo nekim oblikom „prakse“ (za to treba širi društveni konsenzus), ali učenici moraju dobiti i kvalitetnu općeobrazovnu i stručnu podlogu.

5. Zbog prethodno navedenog strukovno obrazovanje usmjereno je prvenstveno (gotovo isključivo) na obrazovanje za tržište rada, a ne za daljnje obrazovanje.

Osnovna dvojba tijekom našeg rada bila je da li je strukovno obrazovanje isključivo (ili prvenstveno) za tržište rada, ili je strukovno obrazovanje za razinu 4.2 podjednako i za tržište rada i za daljnje obrazovanje u skladu s potrebama tržišta rada i karakterom sektora. Pitanje je koliko na tržištu rada ima radnih mjesta u pojedinom sektoru za „srednju stručnu spremu“. Moje je mišljenje da je strukovno obrazovanje kvalifikacija 3 (dvogodišnje obrazovanje) i 4.1 (trogodišnje „obrtničko“ obrazovanje) za tržište rada i da za te razine treba povećati obrazovanje temeljeno na radu („praksa“ u radnom okruženju i svijetu rada). Ali za razinu 4.2 („tehničke škole“) učenicima treba omogućiti izlaz na tržište rada (kvalitetnom „praksom“), ali i upis na srodne fakultete, jer Hrvatskoj treba visokoobrazovana i stručna radna snaga. U tom smislu treba učenicima strukovnih škola koji žele studirati omogućiti izbor dodatnih sati predmeta bitnih za upis na fakultete i u petom ciklusu (dok je ovakva državna matura u funkciji prijemnog ispita). Obrada nekih općeobrazovnih sadržaja u strukovnim modulima petog ciklusa nije dovoljna. Za učenike strukovnih škola koji nemaju namjeru studirati treba umjesto predmeta bitnih za upis na visokoškolske ustanove ponuditi dodatnu praksu u svijetu rada.

Učenici s ovakvom strukovnom školom i ovakvom državnom maturom (prijemnim ispitom) teže bi se upisivali na srodne fakultete nego sada. To bi dovelo do „bijega“, boljih učenika koji imaju namjeru studirati u gimnazije, umjesto u strukovne škole, što bi smanjilo kvalitetu strukovnih škola, a i fakulteta. Gimnazijalcima nije predviđeno učenje temeljeno na radu, što znači udaljavanje od proizvodnje i praktičnih znanja. Cjelokupno obrazovanje, pa u konačnici i gimnazijsko, je za tržište rada, samo je pitanje u kojem stupnju stručne spreme (traži se sve stručnija radna snaga).